

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ СОЦІОЛОГІЇ

УХВАЛЕНО

Вченою радою Інституту
соціології НАН України
«27» червня 2023 р.
Протокол № 5

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МЕТОДОЛОГІЯ ТА МЕТОДИ СОЦІАЛЬНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальність	054 Соціологія
освітній рівень	третій освітньо-науковий (PhD доктор філософії)
освітньо-наукова програма	Соціологія
вид дисципліни	Вибіркова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2023/2024
Семестр	2
Кількість кредитів ECTS	2
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	залік

Викладач: доктор соціологічних наук Чепурко Г.І.

КИЇВ – 2023

Розробник:

Привалов Ю.О., кандидат філософських наук, старший науковий співробітник відділу соціальної експертизи

РЕКОМЕНДОВАНО:

Випусковим відділом Інституту соціології НАН України

Протокол № 4 від «17» 05 2023 р.

Завідувач випусковим відділом

Л.Г.Скокова

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньо-наукової програми «Соціологія»

О.Г. Злобіна

1. Мета – формування навичок наукової роботи; оволодіння загальнонауковими принципами методології та методів соціальної експертизи; використання методів соціальної експертизи, практичного застосування для аналізу даних методів соціальної експертизи; формулювання навичок обґрунтованого критичного аналізу дослідницьких програм і змісту досліджень з проблематики курсу та навички підготовки наукових доповідей і аналітичного рецензування наукових доповідей колег.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни (за наявності):

1. Знати

- основні поняття і принципи технології експертного оцінювання;
- основні методи збирання і аналізу даних експертної оцінки;

2. Вміти

- застосовувати критичний аналіз, формулювати наукові гіпотези та визначати логіку їх перевірки,

3. Володіти елементарними навичками

- критичного та аргументованого аналізу публікації щодо соціологічних досліджень суб'єктивних чинників суспільних процесів;

3. Анотація дисципліни: вивчення дисципліни сприяє загальному професійному розвитку аспіранта, його ознайомленню з основними принципами методології та методів соціальної експертизи. Програма спрямована на розгляд особливостей соціальної експертизи, технології експертного оцінювання, методичних підходів соціальної експертизи управлінських рішень, а також конкретних національних та регіональних проектів і програм. Особлива увага приділяється розгляду підходів до соціальної оцінки наукових програм, соціально-екологічної експертизи господарських проектів, методичних засад соціальної експертизи управлінських рішень та соціального проектування.

4. Завдання (навчальні цілі): на основі вивчення світового та вітчизняного досвіду сформулювати комплексне уявлення про структуру поняття і критерії оцінки соціальної експертизи, соціальні якості, цінності і норми як предмету соціальної експертизи, технологію експертного оцінювання, основні методи збору і аналізу даних експертної оцінки.

Основними завданнями навчальної дисципліни є:

- засвоєння основних понять і критеріїв оцінки соціальної експертизи;
- оволодіння технологією експертного оцінювання;
- засвоєння основних методів збирання і аналізу даних експертної оцінки;
- оволодіння основними методичними підходами соціальної експертизи управлінських рішень і проектів;
- надання знань щодо складання робочого плану, методологічного та процедурного розділів програми дослідження за методом соціальної експертизи;
- надання знань щодо здійснення теоретичної інтерпретації основних теоретичних понять, інтерпретації результатів соціальної експертизи.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			

1	2	3	4	5
ЗК01	Вміти абстрактно мислити, аналізувати та синтезувати результати соціальної експертизи	<i>Семінари, самостійна робота за темами:</i> Тема 1; Тема 2; Тема 3; Тема 4	Поточний контроль, доповіді за темою семінарського заняття, участь у дискусії на семінарському занятті, оцінка індивідуального письмового завдання	20%
ЗК02	Знати методи пошуку, оброблення та аналізу даних експертної оцінки з різних джерел	<i>Лекції, самостійна робота за темами:</i> Тема 1	Поточний контроль, участь у дискусійній частині лекції	10%
ЗК03	Комунікувати з колегами для проведення соціальної експертизи та отримання баз даних.	<i>Семінари, самостійна робота за темами:</i> Тема 2	Поточний контроль, доповіді за темою семінарського заняття, участь у дискусії на семінарському занятті, оцінка індивідуального письмового завдання	20%
ЗК04	Здатність розв'язувати комплексні проблеми соціології на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності	<i>Лекції, самостійна робота за темами:</i> Тема 3	Поточний контроль участі у дискусійній частині лекції, оцінка індивідуального письмового завдання	20%

1	2	3	4	5
СК01	Вміти виконувати оригінальні соціальні експертизи, досягати наукових результатів, які створюють нові знання в соціології та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках	<i>Лекції, семінари, самостійна робота за темами:</i> Тема 1; Тема 2; Тема 3; Тема 4.	Поточний контроль участі у дискусійній частині лекції, доповіді за темою семінарського заняття, оцінка індивідуального письмового завдання	20%
СК03	Знати сучасну методологію, методи та інструменти соціальної експертизи у сфері соціології, алгоритми знаходження	<i>Лекції, самостійна робота за темами:</i> Тема 2.	Поточний контроль участі у дискусійній частині лекції	10%

	електронних баз даних та ресурсів.			
СК05	Комунікувати з дослідницькими групами у сфері соціології, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.	<i>Семінари, самостійна робота за темами:</i> Тема 2; Тема 3; Тема 4	Поточний контроль, доповіді за темою семінарського заняття, участь у дискусії на семінарському занятті, оцінка індивідуального письмового завдання	20%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання (необов'язково для вибіркових дисциплін які не входять до блоків спеціалізації)

Результати навчання дисципліни (код) Програмні результати навчання (назва)	Загальні Компетентності			Спеціальні компетентності		
РН01 Мати передові концептуальні та методологічні знання з соціології та на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень з відповідного напрямку, та отримання нових знань у сфері соціології та/або здійснення інновацій	ЗК02	ЗК03	—	СК01	СК03	СК05
РН04 Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема результати емпіричних досліджень та теоретичного аналізу соціальних систем і процесів, наявні соціологічні дані	ЗК01	ЗК02	ЗК03	СК01	СК05	—

7. Схема формування оцінки.

ВИМОГИ І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Види робіт	Кількість балів за один вид робіт	Критерії оцінювання
Участь у дискусійній частині лекції	2	Активна участь, аргументовані, змістовні судження і зауваження
	1	Фрагментарна участь у дискусії
	0	Відсутність на лекції
Участь у дискусії, в обговоренні виступів колег на семінарському занятті	4-5	Активна участь у дискусіях; фахова постановка питань, аргументовані і логічні зауваження
	1-3	Фрагментарна участь, окремі репліки, запитання
	0	Відсутність на семінарському занятті
Доповіді за темою семінарського заняття	7-8	Доповідь підготовлена і презентовано вчасно. Високий рівень фахових компетентностей.
	5-6	Доповідь підготовлена і презентовано вчасно. Високий рівень опанування матеріалу, повністю досягнуті поставлені завдання
	1-4	Доповідь підготовлена, проте наявні неточності і пробіли знань.
	0	Доповідь не підготовлена.
Індивідуальне письмове завдання за темою семінарського заняття	10-13	Письмове завдання представлено вчасно. Високий рівень опанування матеріалу, повністю досягнуті поставлені завдання
	7-9	Письмове завдання підготовлено вчасно, проте наявні неточності і пробіли знань.
	1-6	Письмове завдання підготовлено проте тема розкрита поверхово і з помилками
	0	Письмове завдання не підготовлено

При викладанні дисципліни використовуються наступні методи контролю знань студентів:

- усний контроль (опитування – індивідуальні або фронтальні, колоквіуми, дискусії, круглі столи, захист виконаних робіт);

- письмовий контроль (письмові контрольні роботи, вирішення ситуацій і задач, виконання індивідуальних завдань, підготовка рефератів, тез, написання есе та ін. – в залежності від змісту дисципліни і передбачених робочою програмою завдань);

- стандартизований (тестовий) контроль;

- комбінований контроль;

- самоконтроль знань студентів і взаємоконтроль.

Поточний контроль проводиться за результатами роботи студентів на практичних заняттях, методом оцінювання контрольних робіт, шляхом оцінювання тестів, самостійних робіт, індивідуальних завдань, есе, командних проектів, презентацій, ведення конспектів лекцій.

Об'єктом оцінювання знань студентів є програмний матеріал навчальної дисципліни, який перевіряється під час поточного і підсумкового контролю з метою встановлення рівня і якості засвоєння знань, формування необхідних для майбутньої професійної діяльності навичок і вмінь.

Дисципліна передбачає конкретний перелік видів робіт, які зобов'язаний виконати студент, та відповідні критерії їх оцінювання, що визначаються кафедрою і наводяться у

вигляді окремих таблиць або декількох абзаців тексту в робочій навчальній програмі дисципліни.

Поточний контроль передбачає оцінювання успішності студентів під час аудиторних (семінарських, практичних, індивідуальних) занять та виконання ними окремих індивідуальних, контрольних завдань (написання рефератів, тематичних повідомлень, розв'язання практичних задач тощо). Зміст поточного контролю та критерії оцінювання роботи студента в зазначених межах відображається у робочій навчальній програмі (розділи «Засоби контролю знань з кожного залікового модуля» та «Критерії оцінювання знань з кожного модуля»).

При поточному контролі оцінюються: активність роботи студентів на семінарських або практичних заняттях, результати виконання ними індивідуальних завдань, контрольних робіт, розв'язання практичних задач, якість підготовлених студентами рефератів або тематичних повідомлень;

Контроль на семінарських заняттях – оцінювання виступів студентів, відповідей на питання поставлені викладачем, оцінки виконання тестових завдань, оцінок під час самостійних робіт, оцінювання внеску окремих студентів у групову роботу, наприклад, активність в діловій грі.

Контрольна робота – вид поточного контролю знань студентів, який має на меті виявити рівень знань студентів, що отримані за пройденим матеріалом. Дата проведення контрольної роботи доводиться до студентів і призначається по завершенню вивчення змістовного модулю. Питання або практичні завдання готує викладач, що веде практичні заняття, вони узгоджуються з лекційними питаннями і тематикою семінарських занять. Завдання можуть передбачати творчу роботу, відповідь на тестові завдання тощо. Контрольна робота виконується у письмовій формі в присутності викладача, оцінюється за прийнятою шкалою і оцінка може використовувати викладачем для підрахунку кумулятивного балу за підсумками вивчення дисципліни.

Модульний контроль за окремим змістовим модулем – оцінювання в балах рівня опрацювання студентом теоретичного та практичного матеріалу в межах окремого залікового модуля певної навчальної дисципліни, успішності виконання ним фонду тестових завдань (або модульної контрольної роботи, якщо це передбачено робочою навчальною програмою).

При модульному контролі оцінюється в балах рівень теоретичної (знань) та практичної (навичок і вмінь) підготовки студента за всі змістові модулі. Форма проведення модульного контролю переважно є письмовою або у вигляді відпрацювання тестів, але можливе й усне проведення.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- підсумкове оцінювання у формі ЗАЛІКУ:

Семестровий контроль проводиться у формі заліку або шляхом накопичення балів за поточним контролем по змістовним модулям.

Залік – виставляється за результатами роботи аспіранта впродовж усього семестру і не передбачає додаткових заходів оцінювання для успішних студентів.

- умови допуску до підсумкового заліку:

У разі отримання оцінки «неприйнятно» (нижче 29 балів) слухач зобов'язаний повторно вивчити дисципліну. У разі отримання оцінки «незадовільно» слухач має право на два перескладання: викладачеві та комісії. При цьому максимальна підсумкова оцінка після перескладання може бути лише «достатньо». Замість перескладання комісії слухач може обрати повторне вивчення дисципліни.

7.2 Організація оцінювання: (обов'язково зазначається порядок організації передбачених робочою навчальною програмою форм оцінювання із зазначенням орієнтовного графіку оцінювання).

УМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО РЕЙТИНГУ

Форми оцінювання	Кількість	Максимум балів	Разом
Участь у дискусійній частині лекції	3	2	6
Доповіді за темою семінарського заняття	4	8	32
Індивідуальне письмове завдання за темою семінарського заняття	3	13	42
Участь у дискусії, в обговоренні виступів колег на семінарському занятті	4	5	20
ВСЬОГО			100

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59
Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни «Методологія та методи соціальної експертизи»

Тематичний план занять з дисципліни

№ з/п	Номер і назва теми	Кількість годин		
		лекції	семінари	Сам. робота
1	Тема 1. Методологія соціальної експертизи	2	2	10
2	Тема 2. Методологічні підходи соціальної експертизи управлінських рішень і проектів	2	2	10
3	Тема 3. Соціальне проектування		2	10
4	Тема 4. Соціальна експертиза національних та регіональних проектів та програм	2	4	14
ВСЬОГО за дисципліною 60 годин		6	10	44

Загальний обсяг 60 год, в тому числі (вибрати необхідне):

Лекцій – **6 год**.

Семінари – **10 год**.

Самостійна робота – **44 год**.

Зміст навчальної дисципліни

№ з/п	Номер і назва теми	Кількість годин	
		Структура	Література
1	2	3	
1	Тема 1. Методологія соціальної експертизи	1. Соціальна експертиза: поняття і критерії оцінки. 2. Соціальні якості, цінності і норми як предмет соціальної експертизи. 3. Технологія експертного оцінювання. 4. Основні методи збирання і аналізу даних експертної оцінки. 5. Методи реалізації процедур експертизи.	3,4,5,8,11
2	Тема 2. Методологічні підходи соціальної експертизи управлінських рішень і проєктів	1. Види, форми і завдання експертних управлінських рішень. 2. Гуманітарна та соціальна експертиза. 3. Методологічні засади соціальної експертизи управлінських рішень	1,2, 9,14
3	Тема 3. Соціальне проєктування	1. Соціальне проєктування: поняття та процедури. 2. Підходи до реалізації соціальної експертизи: ігрові форми. 3. Математичні аспекти соціальної експертизи.	4,7,8,9
4	Тема 4. Соціальна експертиза національних та регіональних проєктів та програм.	1. Наукові підходи до соціальної оцінки наукових програм. 2. Особливості соціальної експертизи господарських проєктів. 3. Громадська експертиза програми житлово-комунальних субсидій. 4. Експертиза реформування системи соціального захисту населення. 5. Експертна оцінка проблем трансформації академічної науки в Україні.	4,6,7,8,10, 12, 13,15
Підсумковий контроль			Залік

9. Рекомендовані джерела:

Основна:

1. Атлас Б.И., Курдиновский О.Ю. Методические вопросы использования экспертных оценок для составления долгосрочных прогнозов // Математические и информационные проблемы управления наукой. - К.,1971
2. Болотіна Н. Б. Соціальне законодавство України: гендерна експертиза. – К. : Логос, 2001. – 82 с
3. Паниотто В.К, Максименко В.С. Количественные методы в социологических исследованиях. - К., 1982.

4. Соціальна експертиза в Україні: методологія, методика, досвід впровадження / За ред. Ю.І. Саєнка. – К.: Ін-т соціології НАН У, 2000. – 194 с.
5. Скиба І.П. Інструментальне знання у здійсненні соціальних функцій експертизи// Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія. 2014. № 2 (20)
6. Показники розвитку громадянського суспільства в Україні /О. Ю. Вінніков, А. О. Красносільська, М. В. Лациба; Укр. незалеж. Центр політ. дослідж. — К.: Агентство “Україна”, 2012. – 80 с.
7. Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики: міжвузівський зб. наук. пр.] / [упоряд.: С. Л. Катаєв, В. І. Подшивалкіна, Ю. І. Яковенко та ін.]. – К. : ДАКККіМ, 2002. – Вип. 11. – 234 с
8. Экспертные оценки в социологических исследованиях / Авт. кол.: С Б.Крымский, Б.Б.Жилин, В.И.Паниотто и др. - К., 1990. - 320 с.

Додаткова:

9. Heinrich B. Institutions, Behaviour and Ecomic Theory. - Cambviarde Universitu Press, 1977.
10. Larichev O., Boichenko V., Moshkovich H., Sheptalova L. Modolling multiattribute information processing strategies a binary decision task / Org. Behav. and human perf. - V.26. - 1980.
11. Muhittin O., Ossama K. Modelling the process of multiattribute choice // J.Opl.Res. - Vol. 40. - № 3. - PP. 281-291. - 1989. - Printer in Great Britain. All rights reserved.
12. Saaty T.L. The analytic hierarchy process. - 1980.
13. Skirbekk, G. Rationality and modernity. – Oslo: Scandinavian Univ. Press, 1993.
14. Steenbergen B. The sociologist as social architect: a new task for macro- sociology? // Future - 1983. - № 5.
15. Ukraine Human Development Report, 1996.

10. Додаткові ресурси (за наявності):

1. Довідково-інформаційний портал Sociosite: www.sociosite.net
2. Інформаційний і пошуковий портал з соціальних наук Social Science Hub: www.sshub.com
3. Socioland: www.sozioland.de
4. Міжнародна база даних ЮНЕСКО з соціальних наук (інституції, персоналії) DARE: www.databases.unesco.org/dare/form.shtml
5. Бази даних наукової періодики і книг: www.jstor.org; www.proquestdirect.com; www.ebsco.com
6. www.sau.kiev.ua – офіційний сайт соціологічної асоціації України (устав САУ, кодекс професійної етики соціолога, указ президента про розвиток соціологічної науки).
7. www.useps.org– офіційний сайт українського центру економічних та політичних досліджень ім. Разумкова (представлені результати досліджень, діаграми, кількісні показники, наводяться дані порівняльних досліджень).
8. www.socis.kiev.ua– сайт центру соціальних та маркетингових досліджень (Київ), викладено багатий емпіричний матеріал (результати соціологічних досліджень, публікації центру, статистичні дані).
9. www.sociology.kharkov.ua– SociologyHall, сайт соціологічного факультету ХНУ ім. В.Н. Каразіна.
10. www.uceps.com.ua/ukr/all/sociology (Архів соціологічних даних Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова, м. Київ).
11. www.ukrstat.gov.ua (Статистичні матеріали Держкомстату України).
12. www.sociology.kharkov.ua (Домашня сторінка харківських соціологів).
13. www.i-soc.com.ua (Домашня сторінка Інституту соціології НАН України).